

OILAVIY TADBIRKORLIK TUSHUNCHASI VA UNING IQTISODIYOTDAGI O‘RNI

Mamadjanov Jahongir G‘ayratovich

OOO Deloitte MCHJ Direktori

Annotatsiya: Maqolada oilaviy tadbirkorlik faoliyati va u bilan bog‘liq me‘yoriy-huquqiy hujjatlar, ushbu sohaning rivojlanishidagi mavjud muammolar, ularning yechimi, xalqaro amaliyot va shu kabi boshqa masalalar o‘rin olgan.

Kalit so‘zlar: Qonun, oilaviy tadbirkorlik, xususiy tadbirkorlik, ishbilarmonlik muhiti, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, moliyaviy inklyuzivlik, global bozor, yalpi ichki mahsulot, innovatsiya, diversifikatsiya, bozor, korxona, eksport, import, tovar, raqobat, savdo, ishlab chiqarish, xizmat ko‘rsatish, agrobiznes, modernizatsiya, investor, kredit, grant, raqamli transformatsiya, integratsiya, moliyaviy resurs, daromad.

KIRISH

O‘zbekistonda oilaviy tadbirkorlik konsepsiyasi chuqur tarixiy ildizlarga ega bo‘lib, unga mintaqaning an‘anaviy qadriyatlari va ijtimoiy tuzilmalari sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. O‘zbekistonda oilaviy tadbirkorlikning rivojlanishi o‘z xalqining mentaliteti va tarixiy an‘analari bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, bu korxonalar ko‘pincha oila a‘zolari o‘rtasidagi yaqin munosabatlar bilan ajralib turadi.

O‘zbekiston mustaqillikka erishganidan so‘ng oilaviy tadbirkorlik evolyutsiyasining turli bosqichlarini boshidan o‘tkazdi. Dastlab, tadbirkorlik ko‘plab muammolarga duch keldi, jumladan, moliyalashtirishning cheklanganligi va rasmiylashtirilgan biznes tuzilmalarining yetishmasligi. Markazlashtirilgan rejali iqtisodiyotdan bozorga yo‘naltirilgan tizimga o‘tish yangi to‘siqlarni keltirib chiqardi, shu bilan birga, oilaviy korxonalarning rivojlanishi va mamlakat iqtisodiyotiga salmoqli hissa qo‘shishi uchun imkoniyatlar ochdi.

Hukumatning oilaviy tadbirkorlik muhimligini e‘tirof etishi mazkur sohani qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan islohotlarga sabab bo‘ldi. O‘zbekiston Respublikasining “Oilaviy tadbirkorlik to‘g‘risida”gi Qonuni oilaviy tadbirkorlikning o‘ziga xos xususiyatlari va muammolarini e‘tirof etadigan huquqiy bazani yaratish orqali rivojlanishiga ko‘maklashish maqsadida kiritilgan. Ushbu qonun davlatning oilaviy tadbirkorlik faoliyati uchun sharoitlarni yaxshilash, iqtisodiyotni tarkibiy o‘zgartirishning muhim elementi sifatida tadbirkorlikka ko‘maklashish majburiyatini belgilaydi.

Asosiy qism

Oilaviy tadbirkorlik O'zbekistonning turli hududlarida barqaror daromad manbalari va bandlikni ta'minlash salohiyati bilan tobora e'tirof etilmoqda. Shunday ekan, ular mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Oilaviy tadbirkorlikning davom etayotgan evolyutsiyasi bu korxonalarining O'zbekistonning keng iqtisodiy manzarasidagi tarixiy ahamiyatini ham, bugungi kundagi dolzarbligini ham aks ettiradi

Oilaviy tadbirkorlik azaldan butun dunyo bo'ylab iqtisodiy taraqqiyotning asosi bo'lib kelgan va O'zbekiston ham bundan mustasno emas. Kichik va o'rta korxonalar iqtisodiy o'sishga salmoqli hissa qo'shayotgan mamlakatda oilaviy biznes ish o'rinlari yaratish, mintaqaviy rivojlanish va qashshoqlikni qisqartirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Odatda avlodlar orqali o'tadigan bu korxonalar chidamlilik va moslashuvchanlik ruhini o'zida mujassam etgan bo'lib, ular hatto o'zgaruvchan iqtisodiy sharoitlarda ham rivojlanishiga imkon beradi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda bozorni liberallashtirish, xususiy tadbirkorlikni rag'batlantirish, davlat korxonalariga qaramlikni kamaytirishga qaratilgan qator iqtisodiy islohotlar amalga oshirildi. Ushbu o'zgarishlar doirasida oilaviy tadbirkorlik yirik sanoat ishlab chiqarishi va norasmiy mikrofirmalar korxonalari o'rtasidagi tafovutni bartaraf etishda muhim kuch sifatida namoyon bo'ldi. 2024-yil iyul oyi holatiga ko'ra, mamlakatimiz bo'ylab 42 761 ta oilaviy korxona ro'yxatga olingan bo'lib, ular aholi bandligini ta'minlash va mahalliy iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga salmoqli hissa qo'shmoqda. Biroq, bu ko'rsatkich 2023-yil dekabr oyida qayd etilgan 46 185 ta oilaviy korxonaning kamayganini aks ettiradi va bu sohadagi muammolar va imkoniyatlardan darak beradi.

O'zbekistonda oilaviy tadbirkorlik mamlakatning madaniy va ijtimoiy tuzilishida chuqur ildiz otgan. An'anaga ko'ra, biznes ko'nikmalar, bilim va resurslarning avlodlarga o'tishini ta'minlaydigan oilaviy birliklar doirasida olib borilgan. Ushbu model turli sohalarida, xususan, qishloq xo'jaligi, hunarmandchilik, chakana savdo va kichik ishlab chiqarishda muvaffaqiyat qozondi. Samarqand, Xorazm, Farg'ona kabi viloyatlar oilaviy korxonalar soni bo'yicha mamlakatimizda yetakchilik qilib, tadbirkorlik faoliyatining hududiy xilma-xilligini namoyish etadi.

O'zbekiston hukumati oilaviy biznesning muhimligini tan oldi va ularning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash uchun bir qancha siyosatlarni joriy qildi. "Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturi" doirasida kichik biznes sub'yektlariga past foizli kredit va grantlar ajratilib, moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyati yaratildi. 2024-

yil dekabr oyida Prezident Shavkat Mirziyoyev sohani yanada qo'llab-quvvatlash maqsadida 2025-yilgacha to'qqizta davlat banki 1 milliard dollar miqdorida xorijiy kreditlar olishini ma'lum qilgan edi. Bundan tashqari, tadbirkorlar endi 300 million so'mgacha (taxminan 23 315 AQSh dollari) shartsiz kredit olishlari mumkin, bu esa, ularga o'z biznesini kengaytirish va innovatsiyalarga sarmoya kiritish imkonini beradi.

Bunday sa'y-harakatlarga qaramay, O'zbekistonda oilaviy tadbirkorlik bir qancha muammolarga duch kelmoqda. Iqtisodiy o'zgaruvchanlik, xalqaro bozorlarga kirishning cheklanganligi, byurokratik to'siqlar va vorislikni rejalashtirishdagi qiyinchiliklar ularning uzoq muddatli barqarorligiga jiddiy tahdid soladi. Bundan tashqari, 2024-yilda ro'yxatga olingan oilaviy korxonalar sonining qisqarishi ularning iqtisodiyotga qo'shadigan hissasini ta'minlash uchun qo'shimcha qo'llab-quvvatlash mexanizmlari zarurligini ko'rsatmoqda.

O'zbekiston iqtisodiyotni modernizatsiya qilish yo'lida davom etar ekan, oilaviy tadbirkorlikning roli muhim bo'lib qoladi. Ishbilarmonlik muhitini yanada qo'llab-quvvatlash, moliyaviy inklyuzivlikni oshirish va ushbu korxonalarni global qiymat zanjirlariga integratsiyalash orqali mamlakat oilaviy biznes salohiyatidan yanada foydalanishi mumkin. Ushbu sektor dinamikasini tushunish nafaqat siyosatchilar va biznes egalari, balki O'zbekistonning rivojlanayotgan iqtisodiy manzarasini o'rganishga intilayotgan investorlar va tadqiqotchilar uchun ham juda muhimdir.

O'zbekistonda oilaviy tadbirkorlik tushunchasi chuqur o'rganilib, uning tarixiy ahamiyati, iqtisodiy hissasi, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, muammolari va istiqbollari o'rganiladi.

Oilaviy tadbirkorlik deganda, oila a'zolariga tegishli bo'lgan va boshqariladigan, ko'pincha avloddan-avlodga o'tib kelayotgan korxonalar tushuniladi. O'zbekistonda bu tushuncha mamlakat an'analari va madaniyatiga chuqur singib ketgan. Tarixan oilalar kichik savdo, hunarmandchilik va qishloq xo'jaligi bilan shug'ullanib, mahalliy iqtisodiyotning asosini tashkil etgan. Bugungi kunda oilaviy korxonalar savdo, ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, agrobiznes kabi turli sohalarda faoliyat yuritmoqda.

O'zbekistonda oilaviy tadbirkorlik oilaviy mehnatga tayanishi, boshqaruv tuzilmalarining bir-biriga yaqinligi va uzluksizligiga katta e'tibor qaratilishi bilan ajralib turadi. Ushbu korxonalar ko'pincha kichik norasmiy operatsiyalar sifatida boshlanadi va asta-sekin ro'yxatdan o'tgan korxonalarga aylanib, bandlik va iqtisodiy barqarorlikka sezilarli hissa qo'shadi. 2024-yil iyul oyi holatiga ko'ra, O'zbekistonda 42 761 ta oilaviy korxona ro'yxatga olingan bo'lib, bu ularning mamlakat biznes ekotizimidagi hayotiy ishtirokini ko'rsatmoqda.

O'zbekiston iqtisodiyotida oilaviy korxonalar aholi bandligini ta'minlash, hududiy iqtisodiyotni rivojlantirish, iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishga xizmat qilmoqda. Ularning ta'siri bir necha asosiy sohalarda kuzatilishi mumkin.

Bandlikni yaratish. Oilaviy korxonalar aholining katta qismini ish bilan ta'minlaydi, ayniqsa, ish imkoniyatlari ko'pincha cheklangan qishloq va yarim shaharlarda. Ushbu korxonalar odatda oila a'zolarini, shuningdek, mahalliy ishchilarni ish bilan ta'minlab, ishsizlikni kamaytiradi va ko'plab uy xo'jaliklariga barqaror daromad keltiradi.

Mintaqaviy rivojlanish. Ko'pgina oilaviy korxonalar kichik shaharlar va qishloq joylarda faoliyat yuritib, iqtisodiy faoliyatni markazsizlashtirishga yordam beradi. Bu ish bilan bandlik va biznes imkoniyatlari bo'yicha Toshkent kabi yirik shahar markazlariga bog'liqlikni kamaytiradi va butun mamlakat bo'ylab yanada muvozanatli iqtisodiy rivojlanishni ta'minlaydi.

Kichik va o'rta korxonalarning o'sishi. Oilaviy biznes O'zbekistonning kichik va o'rta biznes sektorining muhim qismi bo'lib, mamlakat yalpi ichki mahsulotiga sezilarli hissa qo'shmoqda. Ushbu korxonalar quyi bosqichda tadbirkorlikni, shu bilan birga, iqtisodiy barqarorlikni qo'llab-quvvatlaydi va biznes innovatsiyalarini rag'batlantiradi.

Madaniy va an'anaviy davomiylik. O'zbekistondagi ko'plab oilaviy korxonalarda shoyi to'qish, kulolchilik, yog'och o'ymakorligi kabi an'anaviy hunarmandchilik saqlanib qolgan. Bu korxonalar nafaqat iqtisodiyotga, balki mamlakatning madaniy merosini saqlashga ham yordam beradi.

Mahalliy ishlab chiqarish hajmini oshirish. Oilaviy tadbirkorlik ishlab chiqarish va qishloq xo'jaligi bilan shug'ullanib, mahalliy ishlab chiqarishga hissa qo'shadi va importga bog'liqlikni kamaytiradi. Bu, o'z navbatida, milliy o'zini-o'zi ta'minlashni mustahkamlaydi va barqaror iqtisodiy o'sishga yordam beradi.

O'zbekiston hukumati oilaviy tadbirkorlikning ahamiyatini e'tirof etib, ularning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash bo'yicha turli dastur va siyosatlarni joriy qildi. Masalan, "Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish" dasturi oilaviy korxonalarga moddiy yordam ko'rsatish, o'qitish va rag'batlantirishga qaratilgan.

2024-yil dekabr oyida to'qqizta davlat banki oilaviy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash uchun 2025-yilgacha 1 milliard dollar miqdorida xorijiy kredit olishi ma'lum qilingandi. Ushbu mablag'lar tadbirkorlik sub'ektlarining kapitaldan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilash, ularning faoliyatini kengaytirish, yangi texnologiyalarga sarmoya kiritish va qo'shimcha ish o'rinlari yaratish imkonini beradi. Bundan tashqari, tadbirkorlar katta byurokratik to'siqlarsiz 300 million so'mgacha (taxminan 23 315 AQSh dollari) kredit

olishlari mumkin, bu esa, oilalarga o'z biznesini boshlash va davom ettirishni osonlashtiradi.

Hukumatning boshqa tashabbuslari qatoriga soliq imtiyozlari, soddalashtirilgan ro'yxatga olish jarayonlari va biznesni boshqarish ko'nikmalarini oshirishga qaratilgan o'quv dasturlari kiradi. Bu sa'y-harakatlar oilaviy tadbirkorlik faoliyatini yanada rivojlantirish uchun yanada qulay muhit yaratishga qaratilgan.

Lekin shunga qaramay, oilaviy biznes ularning rivojlanishi va barqarorligiga to'sqinlik qiluvchi bir qancha omillar ham mavjud.

Moliyaga kirishning cheklanganligi. Hukumat kredit dasturlarini joriy qilgan bo'lsa-da, ko'plab oilaviy korxonalar hali ham etarli mablag'ni ta'minlash uchun kurashmoqda. Yuqori foiz stavkalari, murakkab kredit olish jarayonlari va garov ta'minotining yo'qligi ko'pincha kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashni qiyinlashtiradi.

Byurokratik to'siqlar. Me'yoriy-huquqiy bazani boshqarish ko'plab tadbirkorlar uchun muammo bo'lib qolmoqda. Uzoq ro'yxatga olish tartib-qoidalari, ortiqcha qog'ozbozlik va me'yoriy-huquqiy hujjatlardagi nomuvofiqliklar oilalarni o'z bizneslarini rasmiylashtirishdan qaytaradi.

Vorislikni rejalashtirish masalalari. Oilaviy biznes uchun eng katta muammolardan biri bu – avlodlar almashinuvini ta'minlashdir. Ko'pgina korxonalar ichki nizolar, vorislikni to'g'ri rejalashtirishning yo'qligi va keksa va yosh oila a'zolari o'rtasidagi boshqaruv uslublaridagi farqlar tufayli birinchi avloddan keyin omon qololmaydi.

Cheklangan bozorga kirish. Oilaviy biznes mahalliy iqtisodiyotda hal qiluvchi rol o'ynasa-da, ularning milliy va xalqaro bozorlarga kirishi ko'pincha cheklangan. Yirik korporatsiyalar va import qilinadigan tovarlarning raqobati ularning o'sish imkoniyatlarini yanada cheklaydi.

Texnologik moslashuv. Ko'pgina oilaviy korxonalar an'anaviy biznes usullariga tayanadi va zamonaviy bozorda raqobatlasha oladigan texnologik infratuzilmaga ega emas. Raqamli transformatsiya, elektron tijorat integratsiyasi va boshqaruvning zamonaviy usullari sezilarli darajada yaxshilanishi kerak bo'lgan sohalardir.

Bunday qiyinchiliklarga qaramay, O'zbekistonda oilaviy tadbirkorlikning kelajagi istiqbolli bo'lib qolmoqda. Hukumatning iqtisodiyotni liberallashtirish, raqamli transformatsiya va moliyaviy inklyuzivlikka qaratilayotgan doimiy e'tibori oilaviy tadbirkorlik uchun yangi imkoniyatlar yaratadi:

- **global bozorlarga integratsiyalashuv** bilan eksport siyosatini takomillash-tirish va xalqaro savdoni osonlashtirish orqali O'zbekiston oilaviy biznesga ichki bozorlardan tashqarida ham o'z imkoniyatlarini kengaytirishga yordam berishi mumkin.

Tadbirkorlarni global ta'minot zanjirlari bilan bog'lash tashabbuslari ularning uzoq muddatli muvaffaqiyatini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi;

- **raqamlashtirishga e'tibor** orqali oilaviy biznesni onlayn bozorlar, mobil to'lov tizimlari va avtomatlashtirilgan boshqaruv dasturiy ta'minoti kabi raqamli vositalarni qo'llashni rag'batlantirish ularning raqobatbardoshligi va samaradorligini oshiradi;

- **tadbirkorlik bo'yicha ta'lim va trening esa**, biznesga oid ta'lim va murabbiylik dasturlariga kirishni ta'minlash, tadbirkorlarga zamonaviy biznes strategiyalarini, moliyaviy boshqaruv ko'nikmalarini va vorislikni rejalashtirish usullarini rivojlantirishga yordam beradi;

- **moliyaviy qo'llab-quvvatlashning kuchli mexanizmlari** mikromoliyalash imkoniyatlarini kengaytirish, kreditlar bo'yicha foiz stavkalarini pasaytirish va kredit olish jarayonini soddalashtirish ko'proq oilaviy korxonalarga zarur mablag'lardan foydalanishga yordam beradi;

- **innovatsiyalar va diversifikatsiyani rag'batlantirish** oilaviy biznesni yashil energiya, turizm va IT xizmatlari kabi yangi tarmoqlarni o'rganishga undash ularning daromad manbalarini diversifikatsiya qiladi va umumiy iqtisodiy rivojlanishga hissa qo'shadi.

Oilaviy tadbirkorlik O'zbekiston iqtisodiyotining muhim tayanchi bo'lib, aholi bandligini ta'minlash, madaniy an'analarni saqlab qolish va mintaqaviy iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishdir. Bu korxonalar bir qancha qiyinchiliklarga duch kelsa-da, hukumat tashabbuslari va iqtisodiy islohotlar yanada farovon kelajakka umid baxsh etadi. Moliyaviy to'siqlarni bartaraf etish, raqamlashtirishni rag'batlantirish va biznes ta'limini qo'llab-quvvatlash orqali O'zbekiston oilaviy tadbirkorlik sektorini yanada mustahkamlashi, mamlakat iqtisodiy taraqqiyotiga qo'shgan hissasini ta'minlashi mumkin.

Oilaviy tadbirkorlik O'zbekiston iqtisodiyotining asosiy tayanchi bo'lib, aholi bandligini ta'minlash, hududlarni rivojlantirish va iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishga salmoqli hissa qo'shmoqda. Mamlakatning madaniy va iqtisodiy tarixida chuqur ildiz otgan ushbu korxonalar, ayniqsa, ish bilan ta'minlash imkoniyatlari cheklangan qishloq va yarim shaharlarda o'sishning muhim omili bo'lib xizmat qiladi. Oilaviy korxonalar an'anaviy hunarmandchilikni asrab-avaylash, mahalliy ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish, avlodlar o'rtasidagi ishbilarmonlik uzluksizligini ta'minlash orqali mamlakatimiz ijtimoiy-iqtisodiy manzarasida hal qiluvchi o'rin tutadi.

O'zbekiston hukumati moliyaviy dasturlar, me'yoriy-huquqiy islohotlar va kadrlar tayyorlash tashabbuslari orqali oilaviy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash borasida

salmoli qadamlar qo'ydi. "Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturi" va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanayotgan kredit dasturlari kabi siyosat tadbirkorlik sub'yektlariga zarur moliyaviy yordam ko'rsatib, ularning faoliyatini kengaytirish, zamonaviy texnologiyalarni o'zlashtirish va bozor ishtirokini oshirish imkonini bermoqda. Bundan tashqari, yaqinda hukumatning 2025-yilgacha 1 milliard dollar miqdorida xorijiy kreditlar olish rejalari ushbu sektorni mustahkamlash va uning barqarorligini ta'minlash bo'yicha qat'iy intilishdan dalolat beradi.

Biroq, bunday ijobiy o'zgarishlarga qaramay, O'zbekistonda oilaviy tadbirkorlik bir qancha muammolarga duch kelmoqda. Moliyadan foydalanishning cheklanganligi, byurokratik to'siqlar, vorislikni rejalashtirishdagi qiyinchiliklar va bozorga kirish cheklovlari ularning o'sish potentsialiga to'sqinlik qilishda davom etmoqda. Ko'pgina korxonalar texnologik moslashuv bilan ham kurashmoqda, chunki an'anaviy biznes modellari har doim ham zamonaviy iqtisodiyot talablariga mos kelmasligi mumkin. Bu masalalarni hal etish oilaviy tadbirkorlikning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Oilaviy biznesning kelajagi ko'p jihatdan iqtisodiy islohotlarni davom ettirish, moliyaviy inklyuzivlikni oshirish va raqamli texnologiyalar integratsiyasiga bog'liq. Jahon bozorlariga chiqish imkoniyatlarini kengaytirish, innovatsiyalarni rag'batlantirish va elektron tijoratni rag'batlantirish ushbu korxonalarga rivojlanayotgan biznes muhitida yanada samarali raqobatlashish imkonini beradi. Bundan tashqari, tadbirkorlik ta'limi va murabbiylik dasturlarini kuchaytirish oilaviy biznes egalarini muammolarni hal qilish va barqaror biznes amaliyotlarini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar bilan jihozlashi mumkin.

Muvaffaqiyatning barqaror bo'lishini ta'minlash uchun hukumat, moliya institutlari va biznes egalari o'rtasidagi hamkorlik zarur. Tartibga solish jarayonlarini soddalashtirish, moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish va innovatsiyalar madaniyatini rag'batlantirish oilaviy biznesning barqaror va moslashuvchan bo'lishiga yordam beradi. Mavjud muammolarni hal qilish va paydo bo'layotgan imkoniyatlardan foydalanish orqali O'zbekiston o'z iqtisodiyotining tamal toshi sifatidagi oilaviy tadbirkorlik rolini yanada mustahkamlashi mumkin.

Oxir-oqibat, oilaviy tadbirkorlik nafaqat iqtisodiy birliklarni ifodalaydi, balki ular jamiyatlarning qon tomiri, an'analar timsoli va mamlakatning kelajakdagi iqtisodiy rivojlanishining asosiy ishtirokchilaridir. To'g'ri yo'lga qo'yilgan siyosat va qo'llab-

quvvatlash tizimlari bilan mamlakatimizda oilaviy tadbirkorlik sohasi izchil rivojlanib, kelgusi avlodlar uchun barqaror o'sish va farovonlikka xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining «Tadbirkorlik to'g'risida»gi Qonuni. T.: O'zbekiston, 1991.
2. O'zbekiston Respublikasining «Kichik va xususiy tadbirkorlikni rivojlan-tirishni rag'batlantirish to'g'risida»gi Qonuni. T.: O'zbekiston, 1995.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlari doirasida aholining biznes tashabbuslarini moliyalashtirishni takomillash-tirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi qarori, №PQ-149, 02.04.2024.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlari doirasida kreditlar ajratishni takomillashtirish hamda aholining doimiy daromad manbalarini ko'paytirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi qarori, №161, 19.04.2023.
5. I.Abduraxmonov O'zbekiston iqtisodiyotida xususiylashtirish jarayoni: muammolar va istiqbollar. Toshkent: 2020. Iqtisodiyot nashriyoti.
6. F.Tolipov «Family Business in Uzbekistan and Its Role in Public Life of the People (Historical and Social Analysis)». 2024. Oriental Journal of Social Sciences, 4 (01). <https://doi.org/10.37547/supsci-ojss-04-01-03>.
7. G.T.Samiyeva «Reform in the Field of Family Entrepreneurs in Reducing Poverty in Uzbekistan». 2024. Academic Journal of Digital Economics and Stability, 7, 96-100. <https://doi.org/10.51699/ajdes.v7i.124>.
8. G.Shadiyeva «Opportunities to Develop Small Business and Family Entrepreneurship in Rural Areas». 2021. Academic Journal of Digital Economics and Stability, 7, 101-106. <https://doi.org/10.51699/ajdes.v7i.125>.
9. S.Qobilova «Ways to Improve the Living Standards of the Population and Develop Family Entrepreneurship and Small Business in Uzbekistan». 2023. Academic Journal of Digital Economics and Stability, 31, 103-107. <https://doi.org/10.51699/ajdes.v31i.770>.
10. Xasanovich, H. A., & Axadjon o'g'li, A. A. ISLOMIY INVESTITSIIYA FONDRLARI VA ULARNI BOSHQARISH.
11. Rashidovich, X. M., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). ISLOM MOLIIYASIDA RISKNI MINIMALLASHTIRISH. "ISLOM INVESTITSIIYA MAHSULOTLARI: XUSUSIYATLARI VA, (8-1), 122.
12. Xusanovich, A. O., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). IV-YO 'NALISH: ISLOM MOLIIYASIDA FAOLIYAT KO'RSATUVCHI MUTAXASSISLAR TAYYORLASH: OLIY TA'LIM MUASSASALARI BILAN ILMIY HAMKORLIK ISLOM MOLIIYASIDA FAOLIYAT KO'RSATUVCHI MUTAXASSISLAR TAYYORLASH. "ISLOM INVESTITSIIYA MAHSULOTLARI: XUSUSIYATLARI VA, 109.

13. Axadjon o'g'li, A. A., & Murotovich, M. F. (2023). RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA RAQAMLI IQTISODIYOT SIYOSATI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 294-298.
14. Muratovich, M. F., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). TA'LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING ROLI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 9, 237-240.
15. Axadjon o'g'li, A. A. (2024). MAMLAKAT IQTISODIYOTINING O 'SISHIDA FDI NING ROLI. *University Research Base*, 691-694.
16. Axadjon o'g'li, A. A., & Murotovich, M. F. (2024). O 'ZBEKISTON KELAJAGINI SHAKLLANTIRISHDA JSTNING HAL QILUVCHI ROLI: MINTAQALAR BO 'YICHA BARQAROR VA INKLYUZIV RIVOJLANISH. *University Research Base*, 498-502.
17. Mulaydinov, F. (2024). Application, place and future of digital technologies in the educational system. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.
18. Jumanova, S. (2024). Analysis of PISA test results in Uzbekistan and prospects of preparing primary education students for PISA test. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.
19. Axadjon o'g'li, A. A., & Tursunboy o'g'li, N. J. (2023). SANOATNING YAIMGA TA'SIRINI BAHOLASH. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 290-293.
20. Axadjon o'g'li, A. A. (2023). RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHDAGI O 'RNI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 271-273.
21. Axadjon o'g'li, A. A. (2023). ZAMONAVIY AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING MUAMMOLARI VA YECHIMLARI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 333-338.
22. Xusanovich, A. O. (2023). MALAYZIYADA ISLOMIY MOLIYA, TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALAR VA IQTISODIY RIVOJLANISH O'RTASIDAGI MUNOSABATLARNING EKONOMETRIK TAHLILI ASOSIDA O'ZBEKISTON UCHUN TAVSIYALAR. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 7, 60-64.
23. Ikromjonovna, J. S., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O 'ZBEKISTONDA PISA TESTI NATIJALARI VA BOSHLANG 'ICH TA'LIM O 'QUVCHILARINI BU TESTGA TAYYORLASH ISTIQBOLLARI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 9, 159-162.
24. Turanboyev, B., & Abdullayev, A. (2023). DAVLAT, KORXONA VA TASHKILOTLAR BYUDJETINI TO 'G 'RI TAQSIMLASH TENDENSIYALARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(4), 304-309.
25. Azamjon o'g'li, U. A., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). Sun'iy intellekt va raqamli iqtisodiyot rivojlanishi. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 1, 73-75.

26. Ahrorjon, A., & Gafurov, X. (2023). IQTISODIY SIYOSATNING RIVOJLANISHIDA FISKAL VA PUL-KREDIT SIYOSATI. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 310-313.
27. Otto, M., & Thornton, J. (2023). CHATGPTNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI: SUN'IY INTELLEKTNING KASBIY MEHNAT BOZORIGA TA'SIRI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 7, 65-71.
28. Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2023). ISLAMIC FINANCE PROBLEMS AND SOLUTIONS: Study guide. *AMAZON PUBLICATION ISBN-13: 9798863282282*, 1, 200.
29. Axrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). TA'LIM SIFATI OSHISHIDA JSTNING O 'RNI. *YANGI O 'ZBEKISTONDA IJTIMOIIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR*, 2(1), 113-118.
30. Akhmadjonov, O. X. (2023). ISLOMIY MOLIYA BARQARORLIK OMILLARI: EKONOMETRIK TAHLILLAR VA DALILLAR. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(9), 74-94.
31. Tursunboy o'g'li, N. J., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O 'zbekistonning jahon savdo tashkilotiga a'zo bo 'lish uchun uzoq yo 'li va xitoy tajribasi. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 1, 43-47.
32. Акабирходжаева, Д. Р., & Абдуллаев, А. А. (2024). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ИННОВАЦИЙ НА РАЗВИТИЕ МИРОВОГО ФИНАНСОВОГО РЫНКА. *Экономика и социум*, (11-1 (126)), 729-739.
33. Akabirxodjayeva, D., & Abdullayev, A. (2024). TEXNOLOGIK INNOVATSIYALARNING JAHON MOLIYA BOZORINING RIVOJLANISHIGA TA'SIRI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 13, 89-96.
34. Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2023). SUN'IY INTELLEKT (AI) VA ISLOM MOLIYASI. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 188-190.
35. Akhrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). IMPACT, RESULTS AND CONSEQUENCES OF WTO ACCESSION ON THE EDUCATION SYSTEM. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 2(1), 6-15.
36. Abdullaev, A., & Odilova, M. (2024). The Role of WTO in Improving the Quality of Education. *Yosh Tadqiqotchi Jurnali*, 3(1), 140-148.
37. Axadjon o'g'li, A. A., & Sabirovna, G. G. (2025). JSTGA A'ZO BO 'LISHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI. *ZAMIN ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 1(5), 101-108.